

ДЕЛЬФІН ЗВИЧАЙНИЙ (БІЛОБОЧКА)

Delphinus delphis Linnaeus, 1758

Таксономічна належність

Клас — Ссавці (Mammalia), ряд — Кито-подібні (Cetacea), родина — Дельфінові (Delphinidae). Один з 2-х видів роду, один вид роду в фауні України. В Чорному морі представлений підвидом *D. d. ponticus* Barabasch, 1935.

Природоохоронний статус виду

Неоцінений.

Ареал виду і його поширення в Україні.

Вид-космополіт, що поширений в теплих та помірних областях Атлантичного і Тихого океанів. В Чорному морі повсюдно. В Азовському морі відсутній. Зустрічається по всій акваторії територіальних вод України в Чорному морі.

Чисельність і причини її зміни

Тенденції чисельності загалом по виду невідомі. Тоді як запаси виду в Середземному та Чорному морях явно зменшилися. В причинами занепаду виду крім 30-річного промислу, коли було здобуто не менш 3 млн. особин, також стали зменшення трофічної бази і забруднення води. З 1980-х рр. оцінка чисельності не проводилась і зараз реальну чисельність виду дуже складно уявити. Зустрічальність вища, ніж двох інших видів чорноморських дельфінів. Сорокарічна заборона на промисел імовірно позитивно позначилась на відновленні запасу виду. В територіальних водах України популяція становить не менш ніж 10 тис. особин.

Особливості біології та наукове значення

Морський пелагічний вид, що уникає мутної та опрісненої прибережної води, для якого

характерні сезонні переміщення по Чорному морю. Тримається невеликими зграйками, як правило, подалі від берегів. Пірнає на глибину до 150 м. При великій концентрації риби може утворювати скупчення до сотні особин. Живиться як пелагічними (хамса, шпрот), так і придонними рибами, а також ракоподібними, молюсками. Статевої зрілості досягає приблизно в 10 років. Спарюється навесні. Вагітність триває біля року. Протягом більш ніж півроку самка годує малят молоком. Припускається 1–2-літній цикл розмноження.

Морфологічні ознаки

Середній за розмірами дельфін довжиною до 1,6–2,2 м і масою в межах від від 60 до

120 кг (в Чорному морі). Забарвлення контрастно строкате. Спина чорна чи коричнева, черево світле. На боках сіра та світло-жовта перехресні смуги.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Вид був занесений до II видання ЧКУ (1994). Включений до Червоного списку МСОП (категорія VU), II додатку до Бернської конвенції, II додатку до Боннської конвенції, II додатку CITES і угоди ACCOBAMS.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

У неволі не приживається.

Господарське або комерційне значення.

Місцями був об'єктом промислу.

Основні джерела інформації

Клейненберг, 1956; Томилин, 1957; Гептнер, Чапський, Арсеньев, Соколов, 1976; Соколов, 1986.

Автор: Ю.А. Михальов
Фото: Г. Крюкова

ЗУБР

Bison bonasus (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність

Клас — Ссавці (Mammalia), ряд — Парнокопитні (Artiodactyla), родина Порожнисторогі (Bovidae). Один з 2-х видів роду, один вид в фауні України.

Природоохоронний статус виду

Зниклий у природі.

Ареал виду та його поширення в Україні

Історичний ареал виду від Піренеїв для Зх. Сибіру, Англія і пд. Скандинавія. В Україні на початок 1990-х рр. утримувалися 10 популяцій у Волинській, Київській, Чернігівській, Сумській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Вінницькій обл. Зараз зубр зберігся скрізь, крім Чернігівської обл.

Чисельність і причини її зміни

Вид, чисельність якого в усіх країнах крім України, росте рік від року. З 1965 по 1967 рр. в Україну було завезено 41 особина. Максимальна чисельність в 1990 р. — 685 голів. На 2008 р. поголів'я зменшилося більш ніж в три рази і зараз становить менше 200 зубрів. Причини зміни чисельності: браконьєрство і недбале ведення мисливського господарства.

Особливості біології та наукове значення

Традиційно вид, що здійснював величезні міграції, зараз веде осілий спосіб життя. Тримається невеликими сім'ями або стадами (до 50 особин). Старі самці живуть поодиночці, пристають до гурту лише під час гону. Живиться травою, листям, пагонами і

гілками дерев та чагарників, корою, а також добре їсть сіно. Статевої зрілості самець досягає у 2–3-річному віці, а самка у 2-річному. Гін у серпні–вересні. Самка раз на рік після 9-місячної вагітності народжує одне, рідко двох малят. Лактація триває 8–10 місяців. Рівнинні та гірські ліси (переважно листяні і мішані, з вирубками, луками та болотами). Виходить на сінокоси та ін. сільськогосподарські угіддя.

Морфологічні ознаки

Величезний бик. Довжина тіла більш ніж 3 м, в плечах до двох метрів, маса до 1 т. Волосся темно-коричневе. Голова опущена, з вираженою «бородою» і двома відносно невеликими рогами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Вид занесений до I і II видань ЧКУ (1980, 1994), а також як вид, існуванню якого можлива загроза, до Червоної книги МСОП як вид, що підлягає охороні, до III додатку до Бернської конвенції. Охороняється в мисливських господарствах. Потребує спеціальної охорони, а також наукової програми відтворення, яка передбачала би поповнення українських популяцій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Розмножується добре. Практично все сучасне поголів'я походить від тварин, яких розводять в неволі з 1929 р.

Господарське та комерційне значення

Традиційно мисливський вид.

Основні джерела інформації

Гептнер, Насимович, Банников, 1961; Красная Книга СССР, 1984; Природа Украинской ССР, 1985; Редкие и исчезающие животные Украины, 1988; Kryzhanovskii, 2004.

Автор: С.В. Межжерін

Фото: Київський зоологічний парк

КІНЬ ДИКИЙ

Equus caballus Boddaert, 1785

Таксономічна належність

Клас — Ссавці (Mammalia), ряд — Непарнокопитні (Perissodactyla), родина — Конячі (Equidae). Один з 7 видів роду; один з 2-х видів роду в фауні України. Представлений підвидом *E. f. przewalskii* Polj., 1881. Інший підвид, європейський тарпан *E. f. gmelini* Antonius, 1912, зник в Україні в 1875 р.

Природоохоронний статус виду

Зниклий в природі.

Ареал виду та його поширення в Україні

Зона відчуження і зона безумовного (обов'язкового) відселення Чорнобильської АЕС (Київська обл.) з 1998 р. В минулому ареал охоплював значну частину Євразії; в Європі зник в XIX, в Азії — в XX ст.

Чисельність і причини її зміни

Розмноження в природі почалося в 1998 р. Максимальної чисельності популяція досягла в 2003–2004 рр. — 65 особин. На січень 2009 р. нараховувалося близько 50 коней. Причини зміни чисельності: браконьєрство, перебудова ландшафтів в результаті господарської діяльності, втрата генетичного різноманіття через обмежену кількість тварин-засновників популяції.

Особливості біології та наукове значення

Характеризується високою екологічною пластичністю. В умовах Полісся переважно обирає для мешкання відкриті степові і лучні ділянки, пойми річок, узлісся. Коні харчуються трав'янистою рослинністю, також листям дерев, чагарників і водно-болотною рослинністю. Ведуть груповий спосіб життя зі складною соціальною структурою. Є

репродуктивні та одностатеві групи. Фізіологічна статева зрілість настає у 2 роки, повний репертуар статевої і соціальної поведінки розвивається пізніше. В приплоді одне лоша. Має значення для підтримки біорізноманіття трав'янистих екосистем, створення структурованих ландшафтів, підвищення мозаїчності відкритих місць мешкання та лісів.

Морфологічні ознаки

Довжина тіла — 200–250 см, висота в холці — 124–153 см, вага — 230–350 кг. Піщаного кольору із смугою вздовж спини, кінцівки темні, грива коротка, стояча, верхня половина хвосту вкрита коротким волоссям, на кінці китиця.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Вид занесений до Червоного списку МСОП. Слід посилити охорону місць перебування в Зоні відчуження, включити додатково біля 70 тис. га її території до ПЗФ України. В майбутньому доцільно інтродукувати групу неспоріднених тварин для покращення генетичної структури популяції.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Розмножується у неволі з 1905 р. З 1989 р. створено 6 резерватів в Європі і 5 — в Центральній Азії.

Господарське та комерційне значення

Об'єкт екотуризму.

Основні джерела інформації

Groves, 1986; Przewalski's horse..., 1994; IUCN Red List., 1996; Загороднюк, 1999; Крахмальня, 1999; Жарких и др., 2002; Жарких, Ясинецькая, 2005, 2008.

Автори: Т.Л. Жаркіх, Н.І. Ясинецька
Фото: Київський зоологічний парк